

De inheemse Europese rivierkreeft is ten gevolge van de opmars van exotische kreeften nagenoeg verdwenen in Nederland.

Rivierkreeften zijn blijvertjes

De rode rivierkreeft is sinds de jaren 80 in Nederland. Het verhaal gaat dat deze exoot destijds door een Chinees restaurant in een Haagse gracht is gegooid. Inmiddels zijn er negen verschillende Amerikaanse soorten in Nederland. Wat is de impact van deze exoten en wat kunnen we er aan doen?

De Amerikaanse rivierkreeften zijn in grote delen van Nederland inmiddels volledig ingeburgerd en ze verspreiden zich nog steeds verder. Niet dat de rivierkreeft geen natuurlijke vijanden heeft. Integendeel. Snoeken en palingen pakken vervellende kreeften. Karpers slobberen de kleine babykreeftjes

van de bodem. Otters eten ze ook graag, maar ja, er zijn nog maar 300 otters in Nederland. Ratten eten ze trouwens ook. Sommige meeuwen hebben geleerd om de kreeften op te pikken, uit de lucht te laten vallen en ze daarna op te eten. Meerkoeten en futen eten ook kreeften. Reigers slikken de

TEKST

Hans Middendorp,
adviseur Klimaatadaptatie
en Waterveiligheid

FOTOGRAFIE

Janny Bosman, Jelger
Herder, Willem Kwinten
en Robin Verhoef

kreeften in zijn geheel door – als dat lukt. Toch zal een meerkoet, fuut of een reiger niet voluit achter de rivierkreeften aangaan. Voor fuut en meerkoet kost het best wel veel tijd en moeite om ze open te krijgen. En voor een reiger liggen de harde schalen zwaar op de maag.

Succesvol

De Amerikaanse kreeften zorgen goed voor hun broed en dat maakt ze zo succesvol. Waar een vrouwtjeskarper per kilo lichaamsgewicht maar liefst 100.000 kleine eitjes op goed geluk uitsmeert over de waterplanten, bewaart een vrouwtjeskreeft haar 200 eitjes een maand lang onder de staart. Niet alleen zijn de eitjes van de kreeft groter dan van een karper, maar de onbeschermde karpereitjes worden ook voor 99 procent opgegeten, terwijl er van de kreefteneitjes juist 99 procent overleeft. Omdat die kreefteneitjes groter zijn dan de karpereitjes worden de babykreeftjes ook iets groter geboren dan karpertjes. In vergelijking met een karper beginnen ze dus met een voorsprong. Verder beschermt een vrouwtjeskreeft de eerste weken haar kroost. Ook dat verhoogt het overlevingspercentage.

Verder profiteren de rivierkreeften van het peilbeheer door de waterschappen. In hun oorspronkelijke leefgebied, de zuidelijke Verenigde Staten, drogen de moerassen de helft van het jaar op. Niet alle kreeften overleven die lange droge tijd. Maar in Nederland zorgen de waterschappen ervoor dat de sloten nooit droogvallen. 's Zomers en 's winters is er hooguit 10 centimeter peilverschil. Ook de klimaatverandering is gunstig voor de rivierkreeften: strenge winters met

Net als alle andere nieuwkomers plant de gevlekte Amerikaanse rivierkreeft zich meerdere malen per jaar voort.

Elfstedentochten hebben we niet meer, dus de overwinteringsperiode is kort en niet zwaar voor een rivierkreeft. De eerste kreeften worden al eind maart gezien. Wanneer er pas in juli wordt begonnen met het wegvangen is dat een of twee generaties te laat.

Wandelgedrag

Maar er is nog iets slims aan de rode rivierkreeft. In de moerassen van Louisiana kruipen de kreeften, die een meter diep in hun holletje de droge zomer hebben overleefd, bij de eerste regendruppels naar buiten. In het begin is er voedsel in overvloed en geen concurrentie in de tijdelijke moerassen. De aantallen rivierkreeften exploderen en halverwege het natte seizoen gaan de oudere kreeften letterlijk aan de

wandel. Ze laten de jonge halfwas kreeftjes achter en gaan op zoek naar een volgend moeras. Zo voorkomen ze overbevolking en vergroten ze de kans dat er voldoende kreeften de hete droge tijd doorkomen. Na de volgende regens kan de cyclus weer opnieuw beginnen. In Nederland gaan de rivierkreeften ook aan de wandel. Niet dat de rivierkreeft weet waar hij naar toe moet, maar sommigen vinden een nieuwe sloot. Door de klimaatverandering duurt het wandelseizoen van half augustus tot eind oktober. Lang hebben natuurbeschermers betoogd dat je het vangen van rivierkreeften zoveel mogelijk moet verbieden, dit uit angst dat iemand een emmer kreeften in een volgende sloot zou omkeren. Maar de rivierkreeft verspreidt zichzelf. In Noord- en Zuid-Holland en in Flevoland is het inmiddels een plaag, maar ze zitten zo langzamerhand overal in Nederland.

Onvoldoende predatie

Ondanks dat er veel dieren zijn die best een rivierkreeftje lusten, nemen de aantallen nog steeds toe. Ooit zal er wel een nieuw zogenoemd natuurlijk evenwicht ontstaan, maar op dit moment is de natuurlijke predatie op kreeftjes onvoldoende. Het effect is in elk geval dat alle planten in de sloot worden opgegeten. Daarnaast zijn het echte omnivoren die ook kikkerdril en vissen-eitjes eten. In zo'n kale, door kreeften leeggevreten sloot kunnen veel minder soorten overleven. ▶

De rode Amerikaanse rivierkreeft is de meest voorkomende kreeft in Nederland.

Sportvissers mogen tot nu toe alleen met de hengel op kreeften vissen.

Halverwege de zomer zijn er in dergelijke sloten al zoveel kreeften, dat ze ook aan elkaar beginnen. Niet dat de rivierkreeft een kannibalistisch roofdier is; eerder een langzame alles-eter, die op de tast over de bodem kruipt. Er zijn overigens wel aanwijzingen dat de aantallen rivierkreeften vooral exploderen in 'saaie' sloten en vijvers met een arme ecologie, maar helemaal zeker is dat nog niet.

Vangstproeven

We raken de rivierkreeften dus nooit meer kwijt. Om natuurschade te beperken – waterschappen geven veel geld uit aan waternatuur - lijkt intensief wegvangen de enige oplossing. En intensief betekent ook echt intensief: minstens 3 maal

per week de kreeftenkorf legen. Want als de korf vol zit, kruipen er geen kreeften meer bij. En omdat rivierkreeften zich maar langzaam verplaatsen, moet je op elke 30 meter in de sloot een korf leggen. Een extra uitdaging vormt het vangen van kleine kreeftjes die door de mazen van de korf kruipen.

Met intensief wegvangen worden enorme aantallen kreeften verwijderd. Om een idee te geven: in de zomer van 2021 werden in totaal 12.000 rivierkreeften opgevist uit een vijver van 2,5 hectare in Ede. Het waren vooral veel kleine kreeftjes. Dat komt overeen met de ervaring uit de praktijk: als je de grote kreeften wegvangt, versnelt de groei van de kleinere kreeften, zodat het lijkt alsof wegvangen nauwelijks zin heeft. Dit verschijnsel is zeker niet uniek voor rivierkreeften en komt overeen met de ervaring uit de visserij: wanneer je de grote vissen wegvangt, gaan de kleinere vissen sneller groeien. Dit is het idee van de minimum-maaswijdte: de kleine vissen laten ontsnappen, zodat die heel snel de weggevangen grote vissen kunnen vervangen.

De hamvraag is natuurlijk: wordt de waternatuur er beter van als de

aantallen rivierkreeften laag worden gehouden? In de Krimpenerwaard en in de Molenpolder lopen twee grootschalige onderzoeken. In de Krimpenerwaard is in 2021 door het waterschap Schieland en de Krimpenerwaard een grootschalige proef gedaan met intensief wegvangen van rivierkreeften. In de eerste praktijktest zijn van juli tot en met oktober 2021 gedurende 12 weken met zeshonderd vangstuigen op 15 kilometer sloot in totaal 80 duizend rivierkreeften gevangen. Hiermee is naar schatting de helft van de aanwezige volwassen kreeften weggehaald uit het pilotgebied. Helaas nam het aantal grote kreeften weer snel toe omdat jonge kreeften snel groeiden. Op basis van de vangsten in 2021 is er berekend dat er in de hele Krimpenerwaard minstens tien miljoen kreeftjes rondkruipen over de bodem. In 2022 wordt de vangstperiode verlengd naar 16 weken, met achthonderd vangstuigen. Als dit resulteert in een sterke afname van het aantal kreeften, is de hoop dat in 2023 het aantal kreeften met een geringere inspanning laag kan worden gehouden. In de Utrechtse Molenpolder is in 2021 gevist met 300 fuiken en 1.500 korven. In vier weken tijd werd

Amerikaanse rivierkreeften kunnen zich prima over land verplaatsen.

2.000 kilo rivierkreeft gevangen. De rode rivierkreeft lijkt zich daarbij gemakkelijker te laten vangen dan de andere kreeftensoorten. Doelstelling voor 2022 is om in vier maanden 90 procent van de kreeften weg te vangen. Dit betreft naar schatting 400.000 rivierkreeften (10.000 kilo).

Kreeftenakte

Een extra hinderpaal op de jacht naar rivierkreeftjes lijkt de Visserijwet. Deze wet dateert uit 1967, toen de Amerikaanse kreeften nog onbekend waren. In de Visserijwet is bepaald dat alleen officiële beroepsvissers gebruik mogen maken van fuiken. De wet probeerde te voorkomen dat burgers ongecontroleerd met fuiken op paling zouden gaan vangen en daarmee de broodwinning van de beroepsvisser aantasten. Ondanks dat uit praktijkonderzoek blijkt dat er met een kreeftenkorf geen paling of andere vis wordt meegevangen, wordt een kreeftenkorf volgens de wet als fuik beschouwd.

Dit was de reden dat de Algemene Waterschapspartij (AWP) om in ieder geval in het beheergebied van het Hoogheemraadschap van Delfland er op aan heeft gedrongen om sportvissers in bezit van een VISpas toe te staan te laten vissen met 1 of twee kreeftenfuiken. Als je op vrijdagavond de kreeftenkorf in het water zet, met wat hondenbrokjes erin om de kreeften te lokken, dan heb je zaterdagmiddag een stuk of twintig kreeftjes voor op de BBQ. En het

Roofvissen als de baars hebben geleerd om op kreeften te jagen.

De rivierkreeften zijn eenvoudig te determineren via de kreeftenposter: <https://rivierkreeft.nl/nieuwe-poster-herken-de-kreeften/>

geeft sportvissers de mogelijkheid om een kleine bijdrage te leveren aan het inperken van de kreeftenoverlast.

Waternatuur en biodiversiteit

Om de ecologie te herstellen moeten de aantallen rivierkreeft dus laag worden gehouden. Intensief wegvangen en vooral blijven wegvangen lijkt nu het beste advies. Maar dat kost tijd en geld. Beroepsvissers stoppen met vangen zodra er minder kreeftjes in de korf zitten. Terwijl de waterbeheerder dan nog wil doorgaan met wegvangen. En niet alle beroepsvissers willen 'vissen om niks te vangen'. Een vergoeding voor het blijven plaatsen van tientallen fuiken en kreeftenkorven voor de periode dat er per keer maar weinig kreeftjes in komen, is dan op z'n plaats. Er zijn kreeftenvissers die al jaren zo'n beheercontract hebben met boeren om de overlast in hun sloten tegen te gaan. Ook een waterschap of een hengelsportvereniging kan in principe zo'n beheersafpraak maken met gespecialiseerde kreeftenvissers.

Een andere mogelijkheid is om de muskusrattenvangers ook in te zetten om kreeften te vangen. Nu is

het zo dat de kooien waarmee de muskusratten worden gevangen, vaak vol zitten met rivierkreeft – die de muskusrattenvanger dan weer moet loslaten.

Vraag naar rivierkreeften is er in elk geval genoeg: jaarlijks wordt 600 ton rivierkreeft uit China geïmporteerd, terwijl er maar 30 ton uit Nederland wordt aangevoerd. De vraag is welke supermarkt als eerste in dit gat springt.

Vast staat dat de exotische rivierkreeften blijvertjes zijn. Na verloop van tijd zullen ze hun plek in de Hollandse waternatuur wel vinden. Tot die tijd zullen we de overlast door beheer moeten inperken. ■

Geraadpleegde literatuur

<https://www.hartvannederland.nl/nieuws/dieren/rivierkreeften-planten-zich-voort-problemen>

<https://www.gld.nl/nieuws/7390330/enorme-daling-nog-maar-zon-1500-rivierkreeften-in-vijver>

<https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/rivierkreeft-in-de-supermarkt-een-recept-voor-oplossing>